

PREVALENCA E DUHANPIRJES NË LIDHJE ME STRESIN, NË PACIENTË ME SËMUNDJË TË ARTERIEVE KORONARE NË TIRANË.

MAJLINDA MURATI, SPIRO QIRKO, ENVER ROSHI, GENC BURAZERI, ARJAN BREGU *

Summary

THE PREVALENCE OF SMOKING RELATED WITH STRESS, IN PATIENTS WITH CORONARY ARTERY DISEASE IN TIRANA

Aims: To assess the prevalence of smoking and its association with Stress and its sorts in patients with coronary artery disease in Tirana, Albania.

Methods: In our study are included 974 patients (694 men and 281 women, mean age 60.4 ± 4 years) with myocardial infarction (MI) or Angina Pectoris (AP) recruited at the University Hospital Center "Mother Teresa", Tirana, from June 1996 to June 1998. For that reason, a detailed questionnaire to all patients, with information on selected socio-demographic factors and sorts of stress, was implemented.

Results: The overall prevalence of smoking (N=974) was 34.4%; respectively 41.7% in men and 16.3% in women. The prevalence of stress in smoking men was 99%, while in smoking females was 100%, (respectively 286 Male and 46 Female), whereas the same rates for the rest of men and women were 25% and 37.2%.

Conclusions: The prevalence of stress is particularly high in both, smoking men and women. Approximately, all of smoking patients (332 from 335; 286 M and 46 F), in the moment of interview **results stressed**.

Sëmundjet Kardiovaskulare janë shkaku kryesor i morbozitetit, invaliditetit dhe mortalitetit në botë. Për këtë arsye është me interes që të studiohen faktorët e ndryshëm të riskut që ndikojnë direkt ose indirekt në shfaqjen e këtyre sëmundjeve. Një ndër faktorët madhorë konvencionale të rrezikut për sëmundjet kardiovaskulare është fenomeni mjaft i përhapur i duhanpirjes dhe sidomos prania në nivele të ndryshme e stresit.

Diskutim mbi lidhjet që ekzistojnë në grupmosha të ndryshme të popullatës duhanpirëse parë si për meshkujt edhe për femrat në raport me stresin e tepruar.

Para se t'i shikojmë në hollësi këto lidhje le

të flasim pak për përkufizimin e Stresit si një ndër faktorët riskante të Sëmundjes së Arteries Koronare (SAK).

Nga psikologë të ndryshëm, Stresi është përkufizuar si një konflikt ose problem emocional, fizik, financiar. Në varësi të llojit të tij, stresi përjetohet si i dhimbshëm (kur lidhet me probleme shëndetësore fizike) ose si ndjenjë shqetësimi (kur lidhet me probleme emocionale apo financiare).

Një person i stresuar zakonisht ka mendime ankthioze, vështirësi në përqëndrimin e vëmendjes dhe sjellje të jashtme të ndryshuar. Kështu, shtrëngimi i dhëmbëve dhe i duarve apo frymëmarrja e vështirë, boshllëku në stomak, duart

* Dërguar në Redaksi më 12 Shkurt 2005, miratuar për botim më 20 Qershor 2005.

Nga Insituti i Sigurimeve dhe Kujdesit Shëndetësor, Tiranë.

Adresa për letërkëmbim: Murati M.: Insituti i Sigurimeve dhe Kujdesit Shëndetësor, Tiranë.

dhe këmbët e ftohta, goja e thatë, rritja e rrahjeve të zemrës, tronditja, frika, ankthi, çrregullimi i gjumit, ankesat psikosomatike, etj janë disa nga shenjat më të zakonshme të stresit që mund të përqasen edhe me disa aspekte fiziologjike të emocioneve të ankthit.

Në rastin konkret, për efekt studimi, stresi është ndarë në dy kategori të mëdha:

1. stres pune
2. stres familjar

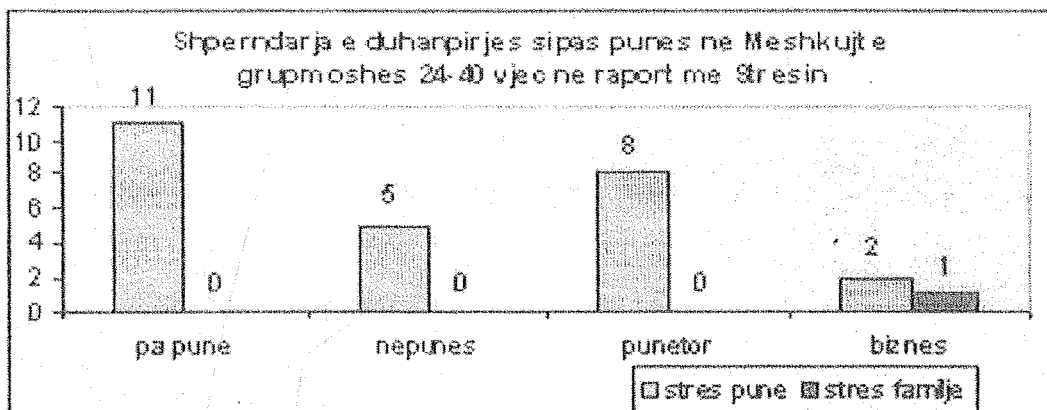
1. Përkufizimi i stresit të punës, përmblendh:

a) Ankthin e kategorisë së papunë në kërkim të një pune të përshtatshme dhe të qëndrueshme.

b) Frikën e humbjes së punës, edhe për kategorinë e punësuar.

c) Kërkesat e lidhura me punën, qoftë si

Grafiku nr.1. Shpërndarja e nivelit të duhanpirjes tek meshkujt e grupmoshës 24-40 vjeç sipas punës në raport me stresin e tepruar.

Nga një vështrim i përgjithshëm grafiku, vihet re se efekti negativ i përjetimit të stresit, është prezent në të gjitha kategoritë e meshkujve duhanpirës, pavarësisht nëse në momentin e intervistimit rezultojnë të papunë, punëtorë, nëpunës apo biznesmenë.

mbingarkesë në punë (punëtorë/nëpunës/ biznesmenë që çon drejt fenomenit të "djegies" e manifestuar si depresion me humbje të interesit për punën, jetën, shoqërinë.

d) Presionet e ndryshme psikologjike në punë, ku futen marrëdhëniet e ftohta në punë (mes kolegësh, shef-vartës, bos-punëtor).

2. Përkufizimi i stresit familjar, përmblendh:

a) aksidentet apo traumat fizike (personale apo në familje)

b) vdekjet e personave të dashur

c) ankthi për sigurinë dhe qetësinë e familjes

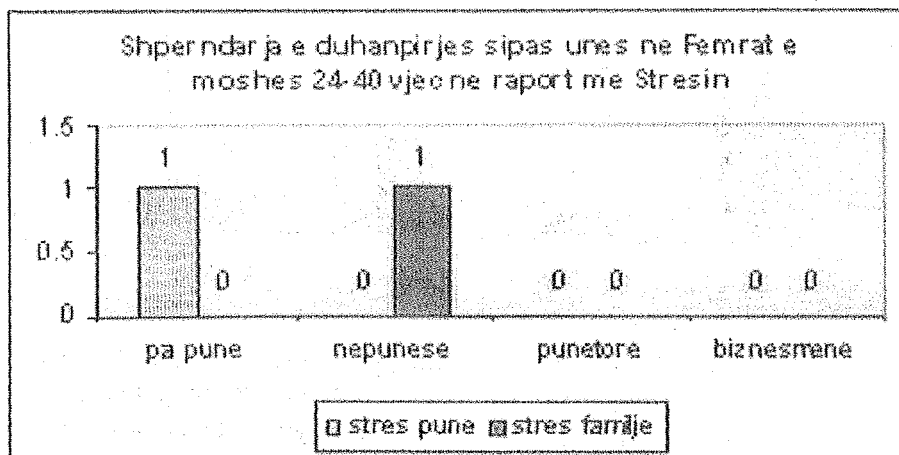
d) përgjegjësitë ku futet ankthi i vazhdueshëm, i prindërve nëse do jenë në gjendje të përballojnë të ardhmen e familjes (kryesisht të fëmijëve)

e) marrëdhëniet e ftohta në familje (konflikte brezash, prind-fëmijë, nuse-vjehërr, grua-burrë, etj)

Stresi i punës (ankthi për gjetjen e një pune të përshtatshme, të qëndrueshme, evitimi i largimit nga puna, përballimi i mbingarkesës në punë) dominon stresin familjar.

Stresi i punës përjetohej në një nivel më të lartë tek kategoria e meshkujve duhanpirës të papunë.

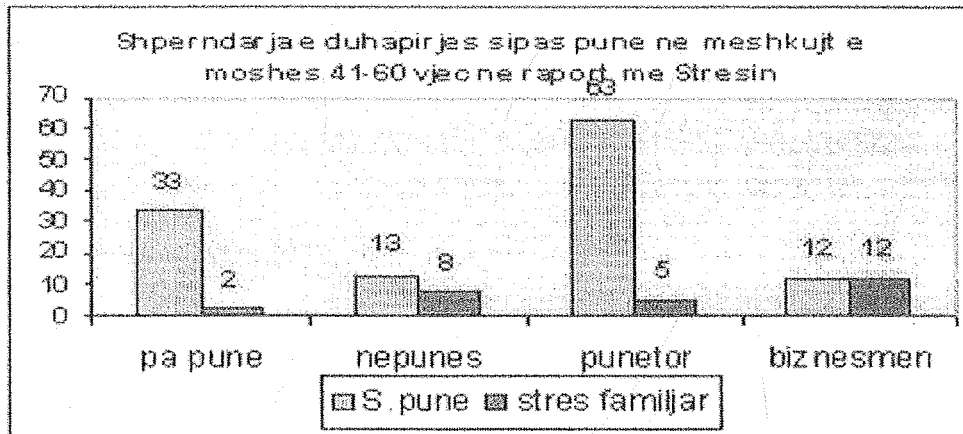
Grafiku nr.2 Shpërndarja e nivelit të duhanpirjes në femrat e grupmoshës 24-40 vjeç, sipas punës në raport me stresin e tepruar.

Bazuar në numrin total të rasteve të femrave duhanpirëse të kësaj grupmoshe, vihet re se shkalla e stresit të punës është ekuivalente me shkallën e stresit familjar.

Bazuar në kategori të veçanta të punësimit të femrave duhanpirëse, vihet re se gratë shtëpiake (të papuna), përjetojnë më tepër stres pune (ankthin për gjetjen e një pune të përshtatshme, për nivelin e tyre të edukimit dhe të qëndrueshme). Kjo

Grafiku nr. 3 Shpërndarja e nivelit të duhanpirjes tek meshkujt e grupmoshës 41-60 vjeç sipas punës në raport me stresin e tepruar.

Bazuar në numrin total të rasteve të meshkujve duhanpirës të kësaj grupmoshe, vihet re se stresi i punës dominon stresin familjar, pavarësisht nga kategoria e punësimit.

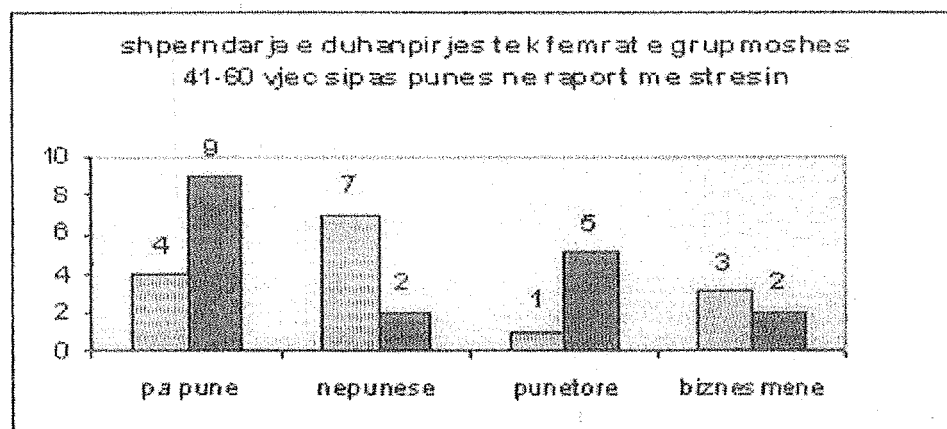
Brenda konceptit të stresit të punës, kategoria e meshkujve punëtorë duhanpirës, pasuar nga meshkujt e papunë, përjetojnë në një shkallë më të lartë, efektin negativ të ankthit për pasjen e një pune të përshtatshme dhe të përhershme.

Ky fenomen shpjegohet natyrshëm me problemet sociale prezente në shoqërinë

shqiptare sot.

Interesant është fakti, se kategoria e biznesmenëve meshkuj duhanpirës, pasuar nga nëpunësit, përjetojnë më tepër stres familjar në krahasim me stresin e punës. Shpjegimi i mundshëm: nëpunësit e thjeshtë të administratës shtetërore (ndoshta nga niveli jo i kënaqshëm i shpërbërimit të punës së tyre) janë në ankth të vazhdueshëm financiar, për të ardhmen e familjes e sidomos të fëmijëve të tyre, ndërsa biznesmenët (për shkak të pasurisë që posedojnë) janë në ankth të vazhdueshëm për sigurinë e familjes.

Grafiku nr. 4 Shpërndarja e nivelit të duhanpirjes tek femrat e grupmoshës 41-60 vjeç sipas punës në raport me stresin e tepruar.

Bazuar në numrin total të rasteve të femrave duhanpirëse të kësaj grupmoshe, vihet re se stresi familjar dominon stresin e punës, në

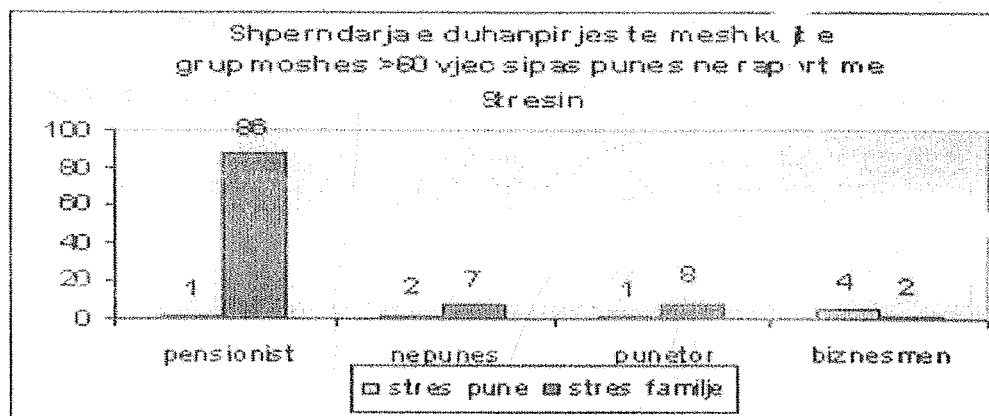
mënyrë të moderuar (18 kundrejt 15).

Duke shikuar brenda kategorive të punës, vihet re se gratë shtëpiake duhanpirëse, pasuar nga

gratë punëtorë, përjetojnë më tepër stres familjar sesa stres pune (përkatësisht 9 me 4 kundrejt 5 me 1).

Ndërsa gratë duhanpirëse nëpunëse dhe biznesmene, përjetojnë më tepër stres pune sesa stres familje (përkatësisht, 7 me 2 dhe 3 me 2)

Grafiku nr. 5 Shpërndarja e nivelit të duhanpirjes tek meshkujt e grupmoshës mbi 60 vjeç sipas punës në raport me stresin e tepruar.

Bazuar në numrin total të rasteve të meshkujve duhanpirës të kësaj grupmoshe, vihet re se stresi familjar dominon stresin e punës, në mënyrë sinjifikative.

Duke vërejtur brenda kategorive të punës, rezulton se pensionistët kardiakë duhanpirës, që janë dhe pjesa dërrmuese e kësaj grupmoshe, përjetojnë në një shkallë mjaft të madhe stres familjar të materializuar si shqetësim financiar dhe emocional, në përballimin e vështirë të kostos së jetesës me pensionet e tyre simbolike, e në mënyrë të veçantë ankthin për përballimin e shpenzimeve

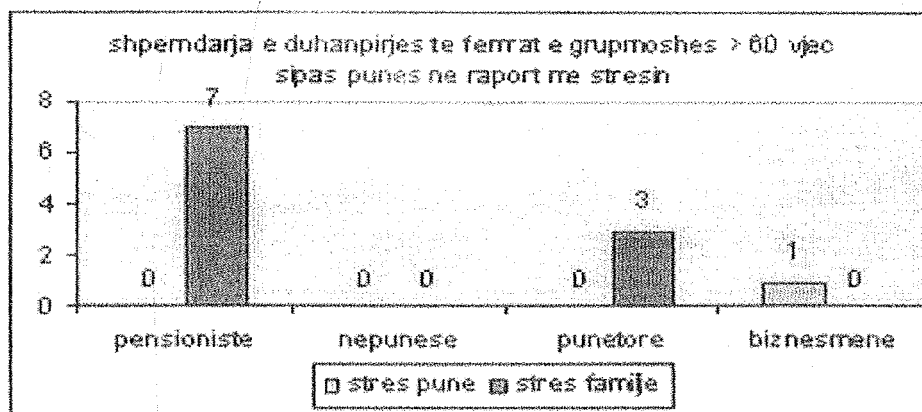
të kushtueshme për trajtimin e sëmundjeve të tyre.

Kategoria e nëpunësve kardiakë duhanpirës përsëri përjeton (megjithëse në shkallë më të ulët) më tepër stress familjar sesa stress pune (7 raste kundrejt 2).

Edhe kategoria e punëtorëve duhanpirës, në mënyrë domethënëse përjeton me tepër stres familjar sesa stres pune (8 kundrejt 1 rasti)

Interes paraqet kategoria e biznesmenëve duhanpirës të kësaj grupmoshe, që përjetojnë më tepër stres pune sesa stres familjar (4 kundrejt 2 rasteve).

Grafiku nr.6. Shpërndarja e nivelit të duhanpirjes tek femrat e grupmoshës mbi 60 vjeç sipas punës në raport me stresin e teprët.

Bazuar në numrin total të rasteve të femrave duhanpirëse të kësaj grupmoshe, vihet re se stresi familjar dominon stresin e punës.

Duke vërejtur brenda kategorive të punës, rezulton se kategoria e femrave pensioniste duhanpirëse, që përbëjnë dhe shumicën e kësaj grup popullore, përjeton stresin familjar si të vetmin lloj stresi (7-0), duke u materializuar si ankth financiar dhe emocional të lidhur kryesisht me problemet shëndetësore dhe fatkeqësitë, që ato përjetojnë në

këtë periudhë të jetës së tyre.

Kategoria e femrave punëtore duhanpirëse përsëri ka dominuese stresin familjar (3 me 0)

Interes paraqet kategoria e femrave biznesmene duhanpirëse të kësaj grupmoshe, që përjetojnë më tepër stres pune.

Konkluzione për ndikimet negative të Stresit

Pavarësisht e njohuritë tona për stresin dhe sëmundjen e arteries koronare nuk janë të plota,

shumica e ekspertëve (përfshi dhe të dhënat tona të studimit), janë dakort në këto pikëpamje që vijnë: Stresi i tepruar kontribuon në shfaqjen e sëmundjes së arterieve koronare në individë të caktuar.

Stresi gjithashtu kontribuon në rritjen e presionit arterial, nivelet e kolesterolit si dhe në faktorët e tjerë riskante kardiale (psh, në vesin e të

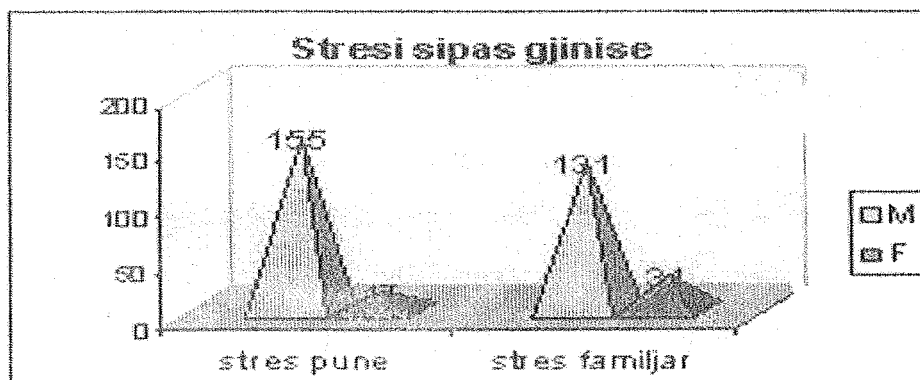
pirit duhan, mbipeshën, etj) në shumë individë.

Pavarësisht nëse përjetimi i një stresi të fortë bën të mundur që sëmundja të ndodhë ose jo, të vuash sëmundjen e arteries koronare ose patolog, të tjera të lidhura me zemrën, është në vetvete po aq stresuese për shumicën e njerëzve dhe familjeve të tyre.

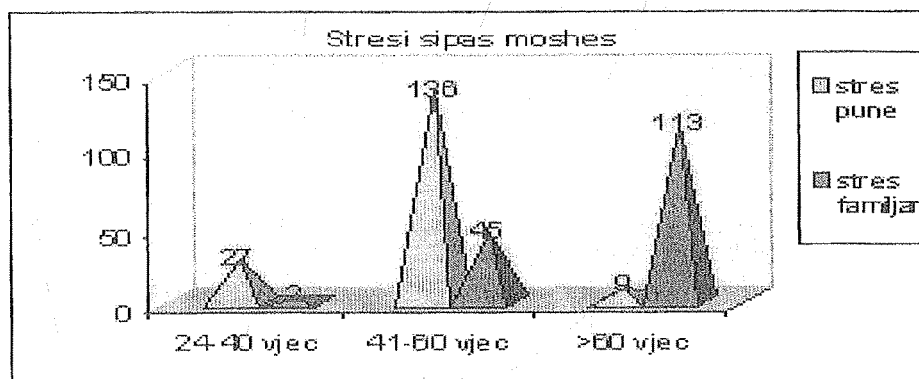
Niveli arsimor (profesional) i popullatës dhe prevalenca e Stresit të pacientët duhanpirës sipas gjinisë dhe moshës

Faktori	Numri	Përqindja
Arsimi:		
<8 vjet	602	61.8
9-12 vjet	283	29.0
>12 vjet	75	7.7
Panjohur	14	1.5
Punësimi:		
Pa punë (D)	154	46.4
Nëpunës (D)	45	13.6
Punëtor (D)	94	28.3
Biznes (D)	39	11.7
Gjinia: (p <0.001)		
<i>Meshkuj duhanpirës (n=289)</i>		
-stres pune	155	54.2
-stres familjar	131	45.8
<i>Meshkuj joduhanipirës (n=404)</i>		
-stres pune	70	17.3
-stres familjar	31	7.7
<i>Femra duhanpirëse (n=46)</i>		
-stres pune	17	37
-stres familjar	29	63
<i>Femra joduhanipirëse (n=235)</i>		
-stres pune	21	8.9
-stres familjar	68	28.9
Mosha (p <0.001)		
<i>Meshkuj (duhanpirës) (n=289)</i>		
24-40 vjeç	26	16.8
stres pune 41- 60 vjeç	121	78
>60 vjeç	8	5.2
24-40 vjeç	1	0.8
stres familjar 41- 60 vjeç	27	20.6
>60 vjeç	103	78.6
<i>Femra duhanpirëse (46)</i>		
24-40 vjeç	1	5.9
stres pune 41- 60 vjeç	15	88.2
>60 vjeç	1	5.9
24-40 vjeç	1	3.4
stres familjar 41- 60 vjeç	18	62.1
>60 vjeç	10	34.5

Prevalenca e Stresit te pacientët duhanpirës sipas gjinisë

Prevalenca e Stresit te pacientët duhanpirës sipas moshës

BIBLIOGRAFIA

1. Selye, H: The stress concept today, 1980.
2. Goleman: Emotional Intelligence, 1990.
3. Strongman, K,T: The psychology of emotion. Theories of emotion in perspective. Forth edition, 1996.
4. Orhani, Zenel: Psikologjia e emocioneve, 2003.
5. Bmj -com Hemingway and Marmot 318 (7196) 1460.
6. Bmj-com James et al: 314 (7093) 1545.